

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен **Доктор**

Област на висше образование	5. Технически науки
Професионално направление	5.1. Машинно инженерство
Научна специалност	Технология на машиностроенето
Автор на дисертационния труд:	маг. инж. Велизар Тодоров Кузманов
Тема на дисертационния труд:	Повишаване на уморната дълготрайност на болтови отвори в наставови възли посредством диамантно заглаждане
Член на научното жури:	доц. д-р инж. Велина Стоянова Боздуганова

1. Тема и актуалност на дисертационния труд

Дисертационният труд е посветен на използването на метода диамантно заглаждане за разработване на технология за обработване на наставови (болтови) отвори в краищата на железопътни релси, въвеждаща полезни остатъчни нормални напрежения на натиск с максимална абсолютна стойност и на максимална дълбочина, при което получаваната грапавост е минимална.

Сигурността на експлоатацията на наставовия железопътен транспорт зависи в много голяма степен от състоянието на релсовия път. Слабо звено от този път е наставовият възел. Неговите елементи са подложени на циклични и ударни натоварвания, които предизвикват възникване и развитие на уморни пукнатини около болтовите отвори, разрушение на края на релсата и неизбежни катастрофи. Процесът на възникване и развитие на пукнатини се определя и от грапавостта на повърхнината, и от остатъчните окръжни нормални напрежения около отвора. Във връзка с тези особености на пукнатинообразуването в дисертацията са извършени изследвания на зависимостта на грапавостта от радиуса на върха на инструмента и от параметрите на режима на обработка, експериментално са определени остатъчните окръжни нормални напрежения около отворите и коефициента на триене при плъзгане между инструмента и обработвания материал. Предлаганата дисертация е добра теоретична основа за разработване на съвременни инструменти и технология, осигуряващи условия за увеличаване на дълготрайността и надеждността на наставовите възли. Съчетаването на теоретико-експериментални изследвания с подходящи инструменти и създаване на съвременна технология предопределя значимостта и своєвременността на разработката на докторанта.

2. Обзор на цитираната литература

Цитираната литература съдържа 96 научни публикации, от които 74 на латиница. Литературните източници са подбрани така, че да обхващат както класическите, така и съвременните научни изследвания в областта на уморната дълготрайност на отвори и технологиите, които я повишават.

3. Методика на изследване

Подробно е разяснена същността на метода на диамантното заглаждане, неговите

особености и параметрите на технологичния процес.

С помощта на изработени устройства за диамантно заглаждане, комбинирани и суперкомбинирани инструменти са извършени експериментални изследвания на плучаваната грапавост. С натурен планиран експеримент и програмния продукт QStatLab са получени регресионни математични модели на грапавостта в зависимост от управляващите фактори:

- подаване и честота на въртене на комбинирания режещ инструмент преди диамантното заглаждане;
- радиус на върха на диамантния деформиращ елемент, сила на притискане, подаване и честота на въртене при диамантното заглаждане.

Оценена е значимостта на тези управляващи фактори чрез дисперсионен анализ. С получените модели са определени оптималните технологични параметри на предварителната обработка и на диамантното заглаждане.

По методика, базирана на метода на разрязания пръстен, експериментално са определени остатъчните окръжни нормални напрежения около наставови отвори, дължащи се на предлаганата технология за обработка.

Разработено е устройство за експериментално определяне на коефициента на триене при плъзгане между деформиращия елемент и заготовката в процеса на диамантно заглаждане. Използвана е оригинална методика за аналитично определяне на зависимостта между коефициента на триене и преместването на работната точка на инструмента. Чрез натурен планиран експеримент е получен регресионен математичен модел на този коефициент в зависимост от радиуса на върха на диамантния деформиращ елемент, силата на притискане, подаването и честотата на въртене при диамантно заглаждане. В резултат на статистическата обработка на експерименталните резултати е установено как влияят отделните управляващи фактори върху коефициента на триене при плъзгане.

Предложен е подход за определяне на конститутивния модел на материала на повърхностния слой чрез съчетаване на експериментален тест и крайно-елементен анализ на теста.

За да се установят възможностите за числено изследване на процеса на диамантно заглаждане на наставови отвори, са извършени крайно-елементни симулации с равнинни и обемни крайни елементи за 3 различни случая: без отчитане на температурен ефект и „flow stress”, с отчитане само на „flow stress” и с отчитане и на 2-та ефекта. Както може да се очаква, най-адекватни резултати се получават за последния случай. Установено е, че крайно-елементните симулации дават по-широка и с по-висока интензивност зона на полезните остатъчни окръжни нормални напрежения в сравнение с експериментално получените по метода на разрязания пръстен. Тези симулации осигуряват евтин, бърз, гъвкав и достатъчно точен компютърен подход за изследване на процеса диамантно заглаждане.

4. Приноси на дисертационния труд

Приемам всички деклариращи в дисертацията и в автореферата научно-приложни и приложни приноси.

Специално искам да отбележа следните приноси на дисертационния труд:

Научно-приложни

1. Приносите, свързани с получените регресионни математични модели на грапавостта и на коефициента на триене при плъзгане.

2. Методиката и експерименталното определяне на остатъчните окръжни нормални напрежения около наставови отвори.
3. Крайно-елементните модели на процеса диамантно заглаждане.

Приложни

1. Разработените технологии, които са съобразени с реални производствени условия, както и устройствата и инструментите за обработване на наставови отвори.
2. Разработената експериментална установка за теоретико-експериментално определяне на коефициента на триене при плъзгане между деформиращия елемент от синтетичен диамант и обработвания материал.

5. Публикации и цитирания на публикации по дисертационния труд

По темата на дисертацията са публикувани 8 научни статии в научни издания в страната и 1 публикация в международно списание. Самостоятелно разработена от автора е 1 от статиите. Не са отбелязани цитирания.

6. Авторство на получените резултати

Въпреки, че част от публикациите са в съавторство, считам, че получените в дисертацията резултати са основно дело на докторанта.

7. Автореферат

Обемът на автореферата на дисертацията е 42 стр. В него достатъчно изчерпателно и точно са изложени основните цели, идеи, методи и получени резултати. Подчертана е практическата приложимост на направените изследвания, на създадените инструменти и на описаната технология на диамантното изглаждане на наставови отвори. Формулирани са ясно научно-приложните и приложни приноси в дисертационната работа.

8. Забележки по дисертационния труд

Съществени забележки нямам.

При проучването на дисертацията и на автореферата забелязах някои пропуски:

Стр. 9, в Табл. 1.1 има неяснота в означенията и стойностите на **s** и **c**.

Стр. 10, ред 8 отгоре - написано наставов вместо безнаставов.

Стр. 22, в последната формула степенният показател не е на мястото си.

В Анотацията на автореферата не са посочени получените в дисертацията резултати.

9. Заключение

Считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му. Докторантът успешно е съчетал експерименталните изследвания с прецизна статическа обработка и теоретичен анализ, пряко свързан с практиката. Постигнатите резултати ми дават основание да предложа на членовете на научното жури да присъдят образователната и научна степен „Доктор“ на маг. инж. Велизар Тодоров Кузманов в област на висше образование “Технически науки”, професионално направление “Машинно инженерство”, специалност Технология на машиностроенето.

18.11.2015 г.

Подпис:

/доц. д-р В. Боздуганова/